

допоможе уникнути конфліктів і розбіжностей у тлумаченні закону. Такі зміни також сприятимуть підвищенню ефективності правосуддя та забезпеченню прав і свобод громадян.

Крім того, актуальність цього питання підсилюється необхідністю регулювання вимог щодо виконання вказівок прокурора та визначення форми процесуальної відповідальності за їх невиконання. Такі законодавчі зміни можуть сприяти покращенню правозахисного механізму, підвищенню довіри до правопорядку та забезпечити більш ефективний контроль за діяльністю органів правопорядку в Україні.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.
3. Закон України «Про прокуратуру» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>.

Сухомлин Юлія Володимирівна,
професор кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІГРАФА ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ: ЗА ТА ПРОТИ

Сучасні тенденції щодо інформатизації та цифровізації всіх сфер суспільного життя кидають виклик правоохоронним органам, адже використання різноманітних гаджетів, які зберігають в собі значний об'єм інформації про свого власника. Все це створює сприятливе підґрунтя для використання можливостей інформаційних технологій правопорушниками. Разом з тим криміналістична наука і техніка не стоїть на місці, вдосконалюються криміналістичні методи, засоби, що дозволяють слідчому повно та швидко встановити обставини події.

Поліграф, як спеціальний технічний засіб отримання інформації був винайдений ще в середині ХХ століття, однак питання про його використання як за засобу отримання інформації, що має значення для встановлення істини в кримінальному провадженні, до цього часу залишається одним з найбільш дискусійних питань в науковій і практичній сферах.

Дослідження наукової літератури, щодо можливості використання поліграфа під час досудового розслідування, дозволяє виділити певні позитивні та негативні моменти його використання, а саме:

– дозволяє підтвердити істинність або хибність показань, наданих особою, що перешкоджає самообмові;

- дозволяє встановити причину протиріч і розбіжностей у показаннях декількох учасників кримінального провадження;
- є засобом захисту особи від необґрунтованого звинувачення у вчиненні кримінального правопорушення;
- дозволяє зменшити або виключити можливість виникнення судових або слідчих помилок;
- дозволяє встановити обставини, які підлягають доказуванню.

Отже, сукупність названих обставин свідчить про необхідність та корисність використання поліграфа під час досудового розслідування. Однак, на практиці у слідчого виникають суттєві труднощі щодо застосування такого методу пізнання істини в кримінальному провадженні. Це обумовлено наступними обставинами:

- наразі відсутня єдина універсальна, апробована і науково обґрунтована методика застосування поліграфа в кримінальному чи будь-якому іншому судочинстві;

- отримання вирядовувальних показань, шляхом використання поліграфа, на практиці може стати підставою для виникнення сумніву, а в подальшому привести до зловживання стороною захисту своїми правами;

- закон чітко визначає перелік джерел доказів, що можуть бути використані в провадженнях про злочини, а висновок спеціаліста-поліграфолога до них не відноситься. Відповідно до вироку Комінтернівського районного суду м. Харкова від 21.10.2021: «...висновок поліграфолога є недопустимим доказом у зв'язку із тим, що він не є висновком експерта, та складений особою, яка відсутня у Реєстрі атестованих судових експертів» [1];

- на відміну від допита, на питання поліграфолога особа завжди відповідає односкладно, тільки «так» або «ні», що виключає можливість визначення її позиції, думки даної щодо висунутої підозри, обвинувачення;

- відсутність правової основи застосування поліграфа під час досудового розслідування призводить до надання правозастосовчої свободи в питаннях оцінки отриманих доказів та зроблених висновків. У своєму вирокі Придніпровський районний суд м. Черкаси від 18.02.2019 зазначив: «...опитування із застосуванням спеціального технічного засобу – комп'ютерного поліграфа суд сприймає як орієнтувальну інформацію для конструювання версій розслідування. На думку суду, висновки поліграфа можуть мати силу і значення у справі за умови наявності сукупності інших прямих доказів вини особи в скоєнні злочину...» [2].

Таким чином практика показує, що заборони використання поліграфа в кримінальному провадженні немає, але рішення про використання його результатів приймається виключно судом. Так, Києво-Святошинський районний суд Київської області у своїй ухвалі від 30.03.2021 зазначив, що «...Поліграф – це багатоканальний

осцилограф, який проводить одночасний запис показників кров'яного тиску, дихання, рухових реакцій, робить електрокардіограму тощо. Даний пристрій не читає думки, а лише реєструє фізіологічну активність та зміну її параметрів. Він виявляє не брехню, а лише збудження, яке з певною долею вірогідності може свідчити про неправду. По фізіологічним реакціям не можна точно встановити природу процесу, що їх викликав (позитивна чи негативна емоція, біль, якісь асоціації, брехня, переляк)» [5].

Зарубіжний досвід свідчить, що правоохоронні органи різних країн займають протилежні позиції в питаннях щодо можливості використання поліграфа в судово-слідчій діяльності, та використання отриманої інформації як доказів. Так, країни європейські країни займають, переважно, нейтральну позицію, на відміну від США, де в більшості штатів застосування поліграфа можливо, однак лише в тих випадках, коли отримані в результаті проведення дослідження висновки, будуть покладені в основу обвинувачення, за умови наявності попередньої угоди сторони захисту і обвинувачення.

Канада, навпаки, займає позицію відповідно до якої, отримані висновки в результаті застосування поліграфу не можуть бути використані в якості доказів у кримінальному судочинстві. Тоді, як в Японії, рішення про визнання висновків отриманих в результаті проведення досліджень за допомогою поліграфа приймається безпосередньо суддями або Верховним судом, на власний розсуд.

Кримінальний касаційний суд Верховного суду у своїй постанові від 14.12.2022 указав, що при встановленні вини в кожному конкретному випадку суд виходить з того, що воно об'єктивно існує в реальній дійсності, встановлює її на підставі аналізу всіх зібраних доказів. Ознаки суб'єктивної сторони кримінального правопорушення встановлюються судами на підставі досліджених судом фактичних обставин вчинених злочинів та закріплених належними і допустимими доказами, зібраними в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України та оціненими відповідно до вимог ст. 94, де призначення судово-психологічної експертизи на поліграфі (детекторі брехні) для встановлення психічного ставлення особи до діяння та наслідків не передбачене законом [3].

З урахуванням викладеного, можна зробити висновок, що встановити та підтвердити винуватість особи у вчиненні кримінального правопорушення можливо лише за наявності сукупності прямих і непрямих доказів, що об'єктивно свідчать про це. Результати проведення поліграфологічного дослідження самі по собі не можуть використовуватися в якості безумовного доказу й, по суті, поліграф може бути використаний тільки для підтвердження або спростування проміжкових слідчих версій.

Таким чином, застосування поліграфа під час проведення досудового розслідування, не зважаючи на позитивні наслідки використання, наразі, не відповідає передбаченому Кримінальним

процесуальним кодексом України порядку збирання, перевірки та оцінки доказів. Законодавче закріплення використання поліграфу у кримінальному провадженні та надання статусу джерела доказів його результатами дозволить законно використовувати поліграф, як засіб доказування, не порушуючи основні засади кримінального провадження.

Список використаних джерел

1. Вирок Комінтернівського районного суду м. Харкова від 21.10.2021(справа № 711/9437/15-к). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>.
2. Вирок Придніпровського районного суду м. Черкаси від 21.10.2021 № 1кп/641/433/2021, провадження № 641/9131/14. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>.
3. Кабанець О. Використання комп'ютерного поліграфу (детектора брехні) у кримінальному провадженні через призму судової практики. URL: <https://www.hsa.org.ua/>.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України станом від 24.08.2023 / Верховна Рада України. 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
5. Ухвала Києво-Святошинського районного суду Київської області від 30.03.2021 (справа № 369/16145/18, провадження № 2/369/812/21). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>.

Терещенко Юлія Василівна,

доцент кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент;

Григорук Володимир Олександрович,

аспірант кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ ЗАХИСНИКА ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЩОДО НАРОДНОГО ДЕПУТАТА УКРАЇНИ

Адвокат, перебуваючи у процесуальному статусі захисника є однією з ключових фігур у кримінальному провадженні, адже відповідно до п. 5 ч.1 ст.1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року він уповноважений забезпечувати захист прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішується питання про їх застосування у кримінальному провадженні, особи, стосовно якої розглядається питання про видачу іноземній державі (екстрадицію) тощо [1].

Нажаль, практика показує, що у процесуальному статусі підозрюваного та обвинуваченого може бути і народний депутат України, захист якого уповноважений здійснювати захисник у кримінальному провадженні. Особлива увага до народного депутата України в цьому